

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра економіки та менеджменту

Гуль І.Г

РИНОК ТА РИНКОВА ЕКОНОМІКА

Лекція з навчальної дисципліни
«ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ»

Для студентів спеціальності 073 Менеджмент

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні кафедри економіки
та менеджменту
«___» _____ 202__ р. протокол №___
Зав. каф. _____ Н.Ф. Павленчик

Тема 8. РИНОК ТА РИНКОВА ЕКОНОМІКА

План

8.1. Ринок, його функції та умови ефективного функціонування

8.2. Система ринків та їх інфраструктура

8.1. Ринок, його функції та умови ефективного функціонування

Поняття **ринку** - одне з найбільш поширених в економічній теорії. Воно є найбільш абстрактним виразом сутності економічної системи, панівної в сучасному світі, а тому в нього часто вкладають різний зміст, по-різному тлумачать.

У далеку давнину ринок сприймався як базар, ринкова площа, місце торгівлі. Поступово, по мірі поглиблення суспільного поділу праці та розвитку товарного виробництва й обміну поняття ринку ставало складнішим, багатшим.

Таким чином, поняття **ринку** може бути конкретним, як якесь місце обміну, і загальним, або абстрактним, *як особлива сфера економіки сфера товарного обміну*, котра охоплює усю сукупність здійснюваних угод купівлі-продажу товарів і послуг. Отож, визначення ринку таке: **ринок - це сфера товарно-грошового обміну (обігу)**.

Саме тому сучасну, розвинену економіку, як правило, називають ринковою, або просто ринком.

Ринок як економічна категорія - це економічні відносини купівлі-продажу, що функціонують як ефективний спосіб взаємодії виробників і споживачів, узгодження їхніх інтересів, як об'єктивний механізм самоорганізації і саморозвитку господарського життя суспільства.

Основні функції ринкового механізму в сучасній економіці:

> **посередницька** — ринок забезпечує взаємозв'язок виробництва і споживання;

> **ціноутворююча** - ринок дає суспільну оцінку результатам виробництва. Ринкові ціни є реальними і об'єктивними, вони визначаються співвідношенням попиту та пропозиції;

> **регулююча** - через механізм конкуренції ринок спрямовує економічні ресурси туди, де вони найбільш ефективно використовуються;

> **стимулююча** - ринок матеріально заохочує *виробників* до виготовлення потрібних споживачеві благ поліпшення їхньої якості, скорочення витрат, запровадження сервісного обслуговування; *споживачів* він спонукає до збільшення власних грошових доходів, їх економного і раціонального використання.

Ринкова економіка спроможна ефективно функціонувати лише за наявності певних умов.

Умови ефективного функціонування ринкової системи:

- інституціоналізована приватна власність;
- розвинена економічна конкуренція;
- повна відповідальність економічних суб'єктів за результати своєї господарської діяльності;
- вільне ціноутворення;
- наявність розгалуженої, повнокровної ринкової інфраструктури;
- стійкість грошової і фінансової системи країни;
- стабільність внутріполітичної ситуації в країні.

Звичайно, ефективного ринку раз і назавжди досягти в принципі неможливо. Це видно на прикладі кожної країни з розвинутою ринковою економікою, де час від часу загострюються проблеми безробіття, інфляції, бідності, злочинності та інші. Уже із цього напрашується висновок, наскільки чутливим і вразливим є ринковий механізм саморозвитку економіки та, водночас, наскільки виваженими і своєчасними мають бути заходи держави по його захисту й підтриманню.

8.2. Система ринків та їх інфраструктура

Ринок як система економічних відносин має, насамперед, об'єктну та суб'єктну характеристику. **Об'єктами** відносин купівлі-продажу є: виробничі ресурси (фактори виробництва), товари й послуги, гроші, цінні папери, патенти, ліцензії, інформація тощо.

Основними **суб'єктами** ринкових відносин є домашні господарства, підприємства (фірми), банки та держава.

Домогосподарство (сім'я чи індивід) - це економічний суб'єкт, який:

- 1) виступає власником і постачальником виробничих ресурсів (праці, капіталу, землі, підприємницького хисту);
- 2) отримувани натомість доходи витрачає на придбання споживчих товарів і послуг.

Підприємство (фірма) - це економічний суб'єкт, який:

- 1) купує необхідні ресурси та виробляє продукцію;
- 2) реалізує товари й послуги;
- 3) отримувани в обмін доходи інвестує.

Банк — це фінансово-кредитна установа, яка:

- 1) приймає заощадження, сплачуючи проценти;
- 2) капіталізує заощадження (кредитує), отримуючи проценти;
- 3) здійснює безготівкові розрахунки між економічними суб'єктами.

Держава - це особливий економічний суб'єкт (суспільний орган), який:

- 1) утримується за рахунок податків;
- 2) закуповує ресурси і виробляє суспільні (публічні) блага;
- 3) надає соціальні трансферти (допомоги);
- 4) регулює і контролює загальний економічний процес.

Усі ринкові суб'єкти взаємозалежні і їхня взаємодія набуває вигляду господарського кругообігу (рис. 8.1).

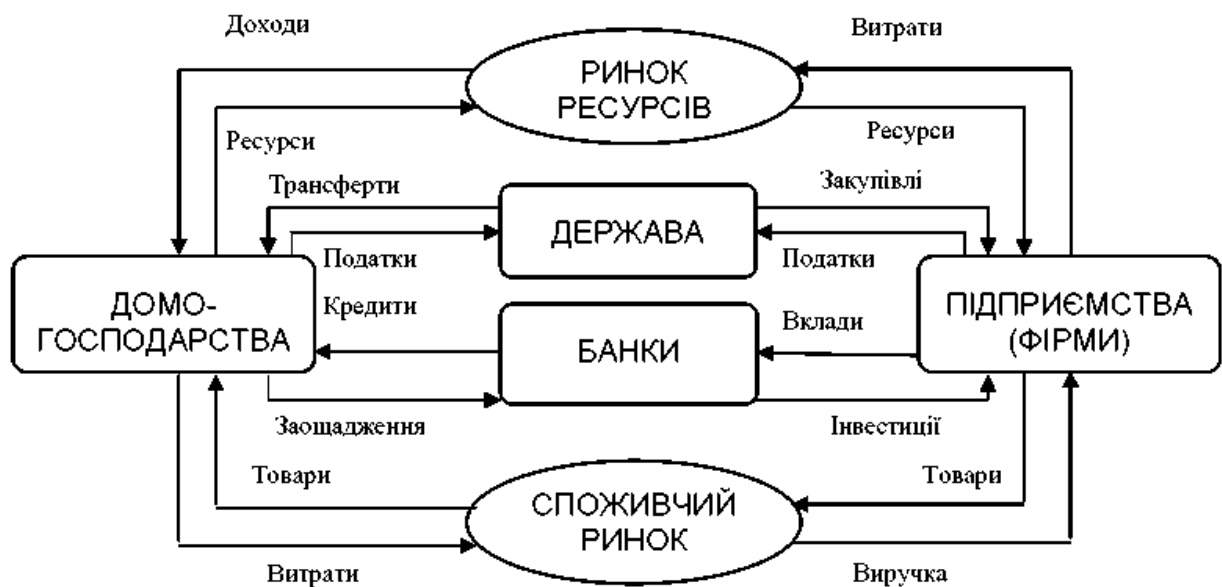

Рис. 8.1. Кругообіг ресурсів, товарів і грошей в ринковій економіці

Сучасний, розвинений ринок характеризується складною структурою, або системою, що складається з багатьох видів (сегментів) ринку. У найбільш загальному вигляді структура ринку *за об'єктами купівлі-продажу* представлена тріадою основних ринків: **ринком товарів, ринком праці та ринком капіталу** (рис. 8.2).

Рис. 8.2. Загальна структура ринку

За суб'єктами у структурі ринку аналітики виділяють **ринок покупця та ринок продавця**. **Ринок покупця** — це ринок, на якому пропозиція товарів перевищує попит на них, унаслідок чого покупець має перевагу. **Ринок продавця** - це ринок, на якому, навпаки, попит перевищує пропозицію товарів, а тому перевага на боці продавця.

За територіальною ознакою виділяють:

- **місцевий ринок** (ринок окремого населеного пункту, району, області);
- **регіональний ринок** (ринок значної території країни, наприклад, Західної чи Східної України);
- **внутрішній** (ринок всередині країни);
- **національний** (ринок, на якому продається продукція вітчизняного виробництва);
- **зовнішній, або світовий, ринок.**

За конкурентною перевагою розрізняються: **вільний ринок** (чистої конкуренції), **монополістичний ринок**, **ринок монополістичної конкуренції** та **олігополістичний ринок.**

За ознакою легальності існують: **легальний ринок** та **нелегальний (тіньовий) ринок.**

За галузевою ознакою функціонують: **зерновий, газовий, автомобільний, комп'ютерний, пивний** та інші ринки.

За характером продажів розрізняють: **оптовий (гуртовий)** та **роздрібний** ринки.

Усі ринки доповнюють один одного і в сукупності складають єдину функціонально цілісну, або повноцінну, розвинену ринкову систему.

Функціонування ринку практично неможливе без наявності відповідної йому інфраструктури.

Інфраструктура ринку - це сукупність інституцій, що забезпечують умови функціонування ринку торговельні заклади, посередницькі фірми, біржі, банки та інші фінансові установи, законодавчо-правові та інші формальні й неформальні норми і правила, а також система органів що забезпечують дотримання умов господарських договорів та інших зобов'язань.